

แพรวพรรณ พิมพ์ 2551: การศึกษาและถอดบทเรียนการพัฒนาการมีส่วนร่วมในการจัดการอุทยานแห่งชาติภูผาม่าน ปรินญาวิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต (วนศาสตร์ชุมชน) สาขาวิชานวนศาสตร์ชุมชน โครงการสหวิทยาการระดับบัณฑิตศึกษา อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก: รองศาสตราจารย์ วิกตอร์ จินตนา, Ph.D. 117 หน้า

การวิจัยนี้มีเป้าหมายเพื่อศึกษารูปแบบการมีส่วนร่วม ประเมินผลการดำเนินงาน โครงการนำร่องการพัฒนาการมีส่วนร่วมเพื่อการจัดการอุทยานแห่งชาติภูผาม่านและถอดบทเรียนจากการดำเนิน โครงการฯ โดยใช้วิธีตรวจค้นเอกสาร สัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างซึ่งเป็นตัวแทนครัวเรือนในพื้นที่โครงการฯ จำนวน 261 ราย และจัดประชุมกลุ่มคณะกรรมการ โครงการฯ วิเคราะห์ทางสถิติแล้วนำเสนอโดยใช้ค่าเฉลี่ยและค่าร้อยละ

โครงการนี้ริเริ่มโดยภาครัฐเพื่อแก้ไขปัญหาความขัดแย้งในการจัดการอุทยานแห่งชาติ โดยประชาชนมีส่วนร่วม จัดเป็นการมีส่วนร่วมแบบถูกชักนำ กิจกรรมส่วนใหญ่ หรือร้อยละ 74 จากทั้งหมด 19 กิจกรรม เป็นรูปแบบที่ประชาชนเข้าร่วมโดยตรง ที่เหลือมีรูปแบบการมีส่วนร่วมโดยผ่านกลุ่มและโดยผ่านตัวแทน สำหรับกระบวนการมีส่วนร่วม พบว่า มีเพียงหนึ่งในสี่ของกิจกรรมทั้งหมดที่มีการดำเนินงานตามกระบวนการมีส่วนร่วมทุกขั้นตอน ตั้งแต่การรับรู้ข้อมูลข่าวสาร การคิดวิเคราะห์ปัญหาและวางแผน การดำเนินงานและรับประโยชน์ และการติดตามประเมินผล จากการศึกษา พบว่า มีกลุ่มตัวอย่างน้อยกว่าหนึ่งในสี่ที่มีส่วนร่วมในทุกกระบวนการ และร้อยละ 63 มีส่วนร่วมในขั้นตอนแรก

ประสิทธิผลด้านสังคมและความมั่นคง พบว่า ชุมชน ได้จัดตั้งองค์กรชุมชนและกำหนดคติกาในการอนุรักษ์ทรัพยากรของชุมชน ซึ่งร้อยละ 80 ยอมรับ ร้อยละ 89 เห็นว่ามีบุคลากรที่มีความสามารถ ร้อยละ 14 เห็นว่ามีงบประมาณและวัสดุอุปกรณ์เพียงพอ ด้านการพัฒนาเศรษฐกิจและคุณภาพชีวิต พบว่า ร้อยละ 56 มีความเป็นอยู่ดีขึ้น ร้อยละ 56 มีโอกาสประกอบอาชีพมากขึ้น ร้อยละ 72 มีความมั่นคงในการอยู่อาศัยและทำกิน ขณะที่ร้อยละ 3 มีรายได้เสริม ด้านความยั่งยืนของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม พบว่า กลุ่มตัวอย่างร้อยละ 33 ทำเกษตรอินทรีย์ เพื่อช่วยอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ร้อยละ 78 ร่วมทำแนวกันไฟ ร้อยละ 56 ร่วมทำฝายอนุรักษ์ดินและน้ำ ร้อยละ 90 ไม่ขายที่ดินในเขตอุทยานแห่งชาติ และร้อยละ 89 ร่วมฟื้นฟูป่าไม้

บทเรียนจากการพัฒนาการมีส่วนร่วมตามโครงการฯ ดังกล่าว กลุ่มตัวอย่างเห็นว่า กิจกรรมหลายอย่างเป็นสิ่งที่ดีมีประโยชน์ ช่วยสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างเจ้าหน้าที่ของรัฐและประชาชน อย่างไรก็ตาม ยังเห็นว่าไม่ถ้อยมีความชัดเจนในการผ่อนปรนให้อยู่อาศัยทำกินและใช้ประโยชน์ในเขตอุทยานแห่งชาติ รวมทั้งการพัฒนาคุณภาพชีวิต และการสนับสนุนการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพ เนื่องจากขาดนโยบายที่ต่อเนื่อง และยังมีข้อจำกัดทางกฎหมาย

